

Proloog

"Het isolement heeft je misschien ook goed gedaan, Amsterdam. Je bewoners zijn je parken en pleinen gaan waarderen. We zijn de nieuwe toeristen van Amsterdam. We rollen, wandelen, skaten en rennen door de postcodes. Amsterdam, je herbergt de mooiste parken van het land. Het is de plek waar de vrede tussen de mensen wordt getekend. Het is de plek waar Amsterdammers laten zien dat ze elkaar de ruimte gunnen."

"Door de pandemie is er meer Amsterdam bijgekomen. De pleinen en de parken, de stukken groen langs het spoor, de sloten en kanalen: bewoners ontdekken dat het hier goed toeven is. Om niet thuis hoeven te zijn, wordt van je buitenruimte een nieuw huis gemaakt."

- Abdelkader Benali in Essay Verbonden Stad

Anderhalve meter afstand houden, een verbod op samenscholing: door de coronacrisis zijn we ons bewuster geworden van het belang van de publieke ruimte. De publieke ruimte is het bindmiddel van onze samenleving. Het vormt de openbare en gemeenschappelijke sfeer van het stedelijk leven. In het ideale geval levert de publieke ruimte als vanzelfsprekend voldoende ruimte en vrijheid aan inwoners, ondernemers en creatievelingen, om zich deze tijdelijk en spontaan toe te eigenen en er zorg voor te dragen, met oog voor de ander. Het is bij uitstek de plek waar mensen elkaar als gelijken ontmoeten, zich uitspreken en tonen wat ze waard zijn. Het is de ruimte in de stad, binnen, buiten en digitaal, waar alle inwoners toegang toe hebben, waar we elke dag tegenaan lopen: een plek voor ontmoeting, of om in op te gaan en anoniem te blijven. Een plek om ons te uiten, te observeren, te sporten, of gewoon even uit te rusten. Een plek waar we onze vaardigheden in contact met de ander kunnen oefenen.

I. De Tussentijd – naar een nieuw Amsterdams samenleven

Voorjaar 2021

De coronacrisis heeft de kwetsbaarheid van onze stad en samenleving blootgelegd en problemen die er al waren verdiept en nijpender gemaakt. Juist toen het massatoerisme voor het eerst in jaren stil viel, zagen we eens te meer hoe afhankelijk onze welvaart ervan is geworden en hoezeer de leefbaarheid en het sociale karakter van de (binnen)stad er door onder druk staan. Al veel langer is de aanhoudende ongelijkheid in ons onderwijs en in leefomstandigheden een bron van zorg en onvrede. Het afgelopen jaar heeft de ongelijkheid zich verder verdiept. We trekken ons terug in onze eigen 'bubbel' en vervreemden van elkaar en van de ander, een tendens die door de lockdowns van afgelopen jaar verder is toegenomen.

Er is toenemende onzekerheid over inkomen en werk en voor meer Amsterdammers is hun bestaanszekerheid onder druk komen te staan. Zo nam het aantal bezoekers aan de Voedselbank in het coronajaar 2020 met 50% toe. En voor het eerst sinds 2014 steeg het aantal minimahuishoudens: gezinnen in Amsterdam met een minimaal inkomen en een laag vermogen. De onzekerheid die deze Amsterdammers hebben om in de basisbehoeften van zichzelf en hun families te voorzien is een bron van stress en zorgt voor een lager welbevinden – aspecten die elkaar bovendien (negatief) versterken. De economische gevolgen van de crisis hebben daarmee al velen getroffen en hangen anderen als een donkere wolk boven het hoofd. Mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt werden als eerste geraakt, maar er zijn ook 'nieuwe verliezers' bijgekomen, zoals zelfstandigen, schoolverlaters, scholieren en studenten, wiens levens en vooruitzichten ingrijpend zijn geraakt.

Ons welbevinden is kwetsbaar. Toen onze vrijheden werden beperkt, ontmoetingsplekken zoals horeca, clubs en sportverenigingen verdwenen, we elkaar niet meer op straat konden ontmoeten en culturele instellingen zoals bibliotheken, bioscopen en musea niet beschikbaar waren, verdween veel plezier en nam het gevoel van saamhorigheid verder af. Nog steeds werken mensen thuis en missen ze het contact met collega's. We voelen ons wankel. Angst, somberheid en vooral eenzaamheid zijn toegenomen en mensen geven hun kwaliteit van leven gemiddeld een lager cijfer: Vertrouwelijke omgang tussen de inwoners van onze stad is schaars geworden, de confrontatie met wantrouwen neemt toe en wordt in toenemende mate met wantrouwen beantwoord.

Het is een illusie te denken dat we de schade door het COVID-19-virus aan onze stad en het welbevinden van onze inwoners kunnen herstellen door de oude stedelijke verhoudingen te herscheppen. De eenvoudige weg terug is afgesneden, daarvoor is de schade aan de sociale en economische verhoudingen in de stad te groot. Het is bovendien onwenselijk omdat de coronacrisis een vergrootglas legt op het ongeluk dat al in onze stad aanwezig was.

Nu het gevaar van het virus steeds minder wordt, krijgen we zicht op de tijd na corona, waarin we elkaar weer kunnen ontmoeten, aanraken, de stad weer open gaat en zich nieuwe kansen aandienen. We leven in de tussentijd. De stad is continue in beweging en is nooit 'af'. Elke inwoners, elke bestuurder, voegt iets toe aan de stad – waar op voortgebouwd wordt, of wat juist weer wordt afgebroken. We hebben nu de kans om met elkaar na te denken over hoe we dingen anders willen doen, welke lessen we kunnen trekken, welke keuzes we willen maken en hoe we met

elkaar willen omgaan na de pandemie. De crisis heeft ons daarin ook lichtpuntjes laten zien. Het lokale is tijdens de lockdowns belangrijker geworden en wordt meer gewaardeerd. Buren doen boodschappen voor elkaar, al wandelend ontdekken Amsterdammers nieuwe plekken in hun wijk en bij gebrek aan zitplaatsen zitten ze op kades en aan oevers. Bewoners en ondernemers blijken meer bereid samen voor de publieke ruimte te zorgen en deze te delen.

De ambitie van de gemeente Amsterdam

In het coalitieakkoord van 2018 hebben de besturende partijen van de Gemeente Amsterdam vastgelegd dat een breed welvaartsbegrip uitgangspunt is voor het handelen van het college, waarbij economische vooruitgang wordt vervangen door maatschappelijke vooruitgang. Zoals verwoord in een studie van het SCP uit 2019 betekent dit dat levensomstandigheden, het welzijn en de kwaliteit van leven van de inwoners even bepalend zijn als economische groei in het meten van de welvarendheid van de stad. Daarbij zijn niet alleen objectieve cijfers van belang, maar ook hoe inwoners de stad en van hun leven beleven. Dit heeft de afgelopen jaren zijn beslag gekregen in een groot aantal projecten en programma's. Voor inwoners is echter niet altijd goed duidelijk wat al deze initiatieven en programma's met elkaar verbindt. De overkoepelende visie, het hogere doel, is niet altijd zichtbaar. Terwijl, juist in deze onzekere tijd, de inwoners behoefte hebben aan een leidraad, een gezamenlijke opgave, die richting en hoop biedt.

Met dit essay willen wij, de Gemeente Amsterdam, de vastgestelde ambitie verrijken met het begrip van welbevinden en deze ambitie zichtbaar maken voor de stad. Onze stad, Amsterdam, is een gemeenschap van burgers die zich prettig, veilig en verbonden willen kunnen voelen. Door de lockdowns is het gemeenschappelijke verminderd. Er is een wenkend perspectief nodig, een toekomst waar we samen naartoe willen groeien - waarvan we nog niet weten wanneer we hem gaan bereiken. Wij ambiëren een stad die zorg draagt voor en actief bijdraagt aan het gezamenlijk welbevinden van haar inwoners. Een plek waar inwoners hun hoop op een beter leven op kunnen richten, waar dat leven lonkt en zichtbaar is op straat en op de pleinen. Waar het mag schuren zonder dat het wonden slaat. Waar mentale gezondheid en veerkracht belangrijke thema's zijn en we zorg (kunnen) dragen voor onszelf en voor de ander. Een eerste stap hierin is om met elkaar en de stad het gesprek aan te gaan hoe we welbevinden meer centraal kunnen stellen in ons beleid en dit zichtbaar te maken voor de inwoners van Amsterdam in de publieke ruimte: de plek die van ons allemaal is en waar de gemeente de regie over voert.

2. Welbevinden in de stad

Wij kiezen met opzet welbevinden als centraal begrip. Welbevinden heeft een lichamelijke, sociale en mentale dimensie. De afgelopen decennia is met beleid veel aandacht besteed aan lichamelijk en sociaal welzijn. De volgende stap is meer uitdrukkelijke aandacht voor het mentale welbevinden.

Mentaal welbevinden gaat niet over de behandeling van psychische stoornissen. In het geval van psychische ziekte is vaak specialistisch hulp nodig, zoals de GGZ en andere hulpverleners in de stad bieden. Mentaal welbevinden gaat over goed in je vel zitten. Het is een toestand van welzijn waarin het individu zijn of haar eigen capaciteiten realiseert, de normale stress van het leven aankan, productief kan werken en een bijdrage kan leveren aan zijn of haar gemeenschap.

Het gaat juist om het vermogen om te gaan met de veelheid aan gevoelens en mentale toestanden die wij meestal niet scharen onder het kopje 'geluk', maar die ons bij uitstek *menselijk* maken. Van onze twijfel of we het juiste doen, het verdriet dat bij verlies hoort en de zorgen die we hebben om onszelf en de mensen om ons heen. Maar het kent ook een ander belangrijk element: het hebben van warme banden met anderen waar je je veilig bij voelt en die voldoening geven. Door het kunnen delen van je binnenwereld en kwetsbaarheid te tonen voelen mensen zich gezien, minder eenzaam en meer verbonden. Hieronder vallen verschillende soorten verbondenheid: van naaste verbondenheid met familie en goede vrienden tot een gevoel van verbondenheid met je buurt, stad, een vereniging of grotere kenniskring.

Ook voor de coronacrisis stond mentaal welbevinden onder druk. Klachten zoals angst, depressie, verslaving, stress en burn-out zijn het afgelopen decennium hard toegenomen. Een steeds groter aandeel van Amsterdammers voelt zich matig of ernstig eenzaam. Mentale klachten komen bovendien meer voor in steden. Dit komt zowel door de impact die de stad zelf kan hebben, als door het type mensen dat in de stad wonen. Zo wonen in de stad meer mensen met een lagere koopkracht en wonen er meer mensen alleen, groepen waarvan bekend is dat het welbevinden bij hun gemiddeld lager is.

Door de coronacrisis hebben we het welbevinden af zien nemen in heel Nederland. Een op de vier Nederlanders gaf begin 2021 aan dat hun psychische gezondheid achteruit is gegaan sinds het begin van de coronacrisis. In oktober 2020 was dit nog een op de zes. Depressie, angstklachten, slaapproblemen en emotionele eenzaamheid - alle zijn toegenomen onder alle leeftijdsgroepen. De perspectiefloosheid van de afgelopen periode, aantasting van de autonomie en het gebrek aan ontmoetingen heeft aan ons allemaal gevreten en tastte ook onze onderlinge verbondenheid aan. Juist steden, waar de publieke ruimte van groot belang is, zijn hard geraakt.

Van oudsher biedt de stad veel kansen aan mensen om zich te ontwikkelen en te ontplooien. Er is grote keuzevrijheid als zij zich willen uiten, hun identiteit vorm willen geven en hun leven zin willen geven. Er is de vrijheid om af te wijken van de norm en een individu te zijn. Tegelijkertijd zijn er volop gelegenheden tot ontmoetingen, met bekenden en onbekenden, die bijdragen aan verbondenheid – cruciaal voor het welzijn van datzelfde individu. In de ontmoeting met elkaar ontstaat medemenselijkheid, de bereidheid om de ander te accepteren en kan tolerantie ontstaan.

Steden kunnen echter ook onmenselijkheid in de hand werken. Onveiligheid en geweld op straat stompen mensen af en kweken angst. Het dicht op elkaar leven kan leiden tot allerlei vormen van overlast, zoals herrie, luchtvervuiling en drukte op straat. De stedelijke omgeving biedt soms weinig ruimte voor ontspanning, inspiratie en samenzijn doordat de straten vol zijn met auto's en de ruimte in de parken beperkt is. Verschillen in rijkdom en kansen leiden tot uitsluiting, verdringing en segregatie.

De stad functioneert als katalysator van menselijke ontwikkeling: in positieve zin door economische, sociale en creatieve kansen te genereren, in negatieve zin door agressie, verloedering of verslaving in de hand te werken. Deze januskop, het mooie en het lelijke van de stad, zagen we uitvergroot door de coronacrisis. Zo fantastisch en verwarmend als de initiatieven die in de coronacrisis gestart zijn ook zijn, we moeten vaststellen dat het stedelijke leven een enorme klap heeft gekregen door corona. We hebben het lang moeten stellen zonder datgeen wat Amsterdammers verbindt. Het openbare leven in al haar diversiteit - van theater- en cafébezoek, de sportvelden en -clubs waar we elkaar treffen, de

parken waarin we samenkomen, de studentenverenigingen die veel jonge nieuwkomers in de stad houvast bieden, de werkomgevingen waar we overleggen en elkaar inspireren tot de straten waar we winkelen. De beperkingen op ontmoetingen en ontmoetingsplekken die lange tijd golden raakten daarmee het fundament van het samenleven in de stad. Dit samenleven wordt juist nu weer zo van wezenlijk belang. Om te voorkomen dat we verharder, angstiger worden en ons steeds eenzamer gaan voelen.

3. De rol van de publieke ruimte

Ons samenleven gebeurt bij uitstek in de publieke ruimte van de stad. Wie de publieke ruimte betreedt, gedraagt zich anders dan thuis, wordt onderdeel van het (stedelijk) spanningsveld tussen nabijheid en afstandelijkheid. In de publieke ruimte vinden ontmoetingen plaats, met bekenden en onbekenden. Ontmoetingen dragen bij aan een publieke familiariteit, een situatie waarbij we bijvoorbeeld de gezichten uit de buurt kennen. We leven in een stad met een hoog aantal inwoners op een beperkt oppervlak. We zijn dicht bij elkaar, zonder elkaar echt te kennen. Socioloog en filosoof Jan Willem Duyvendak spreekt naast deze 'vertrouwdheid te midden van onbekenden', van het belang van 'amicaliteit': 'Iemand die amicaal met je omgaat, geeft jou de ruimte en de erkenning dat je 'er mag zijn'. Uit zijn onderzoek blijkt dat amicaliteit meer gaat over wat je (samen) doet, dan over wie je bent: het gaat meer over activiteit dan over identiteit. Gezamenlijke activiteiten van bewoners creëren een vorm van gemeenschappelijkheid. De samenleving is daarmee iets wat we 'doen'. We nemen aan haar deel en we geven haar gezamenlijk vorm. In de stad is daarnaast de anonieme ontmoeting kenmerkend. De sporadische, eenmalige, terloopse ontmoetingen die plaatsvinden omdat mensen zich op dezelfde plek begeven. Juist in een grote stad, waar veel mensen alleen wonen, zijn deze alledaagse, dikwijls toevallige ontmoetingen betekenisgevend.

Een veilig, levendig en toegankelijk publiek domein is onmisbaar voor het welbevinden van de stadsbewoner. De publieke ruimte is een plek voor ontmoeting, of om in op te gaan en anoniem te blijven. Een plek om ons te uiten, creativiteit tot volle wasdom te laten komen, te observeren, te sporten, of gewoon even uit te rusten. Een plek waar we onze vaardigheden in contact met de ander kunnen oefenen. We onderscheiden een drietal functies van de publieke ruimte in relatie tot welbevinden:

1. Ontmoeten en omgaan met verschillen

In de publieke ruimte onderhouden we onze sociale contacten. Op zonnige dagen zitten de parken en pleinen vol. Tijdens de lockdowns zag je steeds vaker duo's wandelen met een kopje koffie in hun hand. Waar samen naar de film, buurthuis of uit eten gaan bekende manieren waren om tijd samen door te brengen zien we nu dat we in het afgelopen jaar de straten, pleinen en parken opzoeken. Dit intensievere gebruik van de openbare ruimte leidt ook tot confrontatie met mensen die we niet kennen. Het moedigt ons aan om te gaan met vreemden, van wie we verschillen – en daarmee is het een oefening in omgaan met deze verschillen en verdraagzaamheid. Ook publieke binnenruimtes, zoals bibliotheken, buurthuizen of universiteitsgebouwen, spelen een belangrijke rol in het bieden van ruimte om sociale netwerken te onderhouden en versterken. In de moderne tijd zijn deze ruimtes daarbij steeds belangrijker geworden voor de werkenden. Naast de beroepen die in de publieke ruimte uitgeoefend worden, zoals door bibliotheekmedewerkers, jongerenwerkers, conducteurs of handhavers, zien we steeds vaker mensen in koffiezaken werken. Ook voor veel studenten en scholieren is de (semi) publieke ruimte, zoals bibliotheken en horeca, van groot belang om te studeren.

2. Ontspannen en bewegen

De publieke ruimte is een belangrijke plek om te ontspannen. Tot rust komen aan de waterkant, een middag in het museum vertoeven, hangen op een bankje. Voorbeelden te over van hoe de publieke ruimte Amsterdammers kan helpen om ontspanning vinden. Ontspanning die ze in hun huizen, die soms te klein, te donker, te luid, te vol zijn, niet altijd hebben. Een kleine aanpassing van de openbare ruimte kan soms al genoeg zijn. Zoals bijvoorbeeld in de Vogelbuurt waar door de aanvraag voor een 'vakantiestraat' vorige zomer de mogelijkheid ontstond voor een picknicktafel en spelen op straat waar normaal gesproken auto's geparkeerd stonden. Bewegen is voor veel bewoners een belangrijke vorm van ontspanning. We zien daarvan een intensivering van activiteiten: mensen spreken af voor een wandeling, doen een hardlooprondje door de stad, of voetballen op een plein. Ook plekken die voorheen niet uitnodigden voor sporten worden benut: sportscholen gaven hun trainingen noodgedwongen op de stoep, bij het Stedelijk Museum ontstond een spontane 'buitensportschool' en met dank aan stichting Boogieland Foundation konden Amsterdammers zich afreageren in de openbare boks-stations.

3. *Inspireren en schoonheid ervaren*

Een plantsoen met bloemen en een straat met bloesembomen, een stil herdenkingsmonument, eeuwenoude trapgevels of glad water in grachten, kunnen ons plotseling bezielen en een gevoel van geluk en ontroering geven. Het belang van schoonheid en esthetiek in de publieke ruimte is niet te onderschatten. Zoals filosoof Maxim Februari het mooi formuleerde: 'schoonheid is een mensenrecht'. Schoonheid inspireert, verbindt en brengt tot rust. De publieke ruimte biedt daarmee de mogelijkheid inspiratie, nieuwe ideeën en nieuwe perspectieven op te doen. Eigen aan de stad is dat je niet weet wat je tegen gaat komen wanneer je de deur uit gaat: je verwonderen over je mede stadsbewoners, een nieuw kunstwerk op straat zien, je hart ophalen aan een kind dat de eendjes voert. Kunstenaars kunnen kwaliteit aan de omgeving toevoegen waardoor die een eigen identiteit krijgt, ons blootstelt aan de ander en weer een menselijke maat krijgt. Denk aan de donkere onderdoorgang bij een station die met tekeningen wordt verlicht, de imposante mural *Diversity in bureaucracy* op het Leidseplein of de prachtige muurschilderingen bij Vereniging Ons Suriname. En ook de fototentoonstelling van *Amsterdam Mentaal Gezond*, een sociale beweging die mentale gezondheid en veerkracht stimuleert, die door de stad reist, waarbij jongeren vertellen hoe ze met hun mentale problemen omgaan, kan anderen weer inspireren.

Binnen deze functies moeten we ons bewust zijn van het feit dat de publieke ruimte niet altijd publiek en toegankelijk is, omdat deze, dan wel niet tijdelijk, voor of door bepaalde groepen wordt toegeëigend. Denk aan een speelplaats die tijdens schooltijd gebruikt wordt door sporters, in de middag door spelende kinderen en in de avond een plek is voor jongeren. De overheid is dan ook verantwoordelijk voor het bewaken van de menselijkheid, de toegankelijkheid van de publieke ruimte. Daarom is het van groot belang om ontmoetingen in de publieke ruimte te faciliteren, nu en in de toekomst.

De wijze waarop de gemeente daarin acteert, vraagt precisie. Van belang hierbij is dat de overheid actief balanceert in het spanningsveld van nabijheid en afstandelijkheid, van amicaliteit en het onbekende. Volgens de Amerikaanse socioloog Richard Sennett draagt een te sterk geregisseerde publieke ruimte een te expliciete boodschap uit, waarmee specifieke groepen worden in- of uitgesloten. Als alternatief introduceert hij de 'open stad', waarin rekening wordt gehouden met onvoorspelbaarheden en ruimte wordt gegeven aan gebruikers om er zelf vorm aan te geven.

4. De ambitie van Amsterdam

Hoe kunnen we dit moment, nu we uit de crisis komen, gebruiken om de stad opnieuw tot leven te laten komen en daarmee de stad duurzaam te versterken? Wij willen het ijzer smeden nu het heet is. Niet alleen willen we het verlangen van onze inwoners naar gemeenschappelijkheid en ontmoetingen honoreren, wij willen ook onze stad hernieuwen door onze publieke ruimte blijvend aantrekkelijker, prettiger en opener te maken. Wij willen niet een nieuw project starten, maar versterking van de publieke ruimte en daarmee van ons individuele en gezamenlijke welbevinden, als centraal element opnemen in het gemeentelijke beleid. Wij denken daarbij aan:

1. Zorg dragen dat de publieke ruimte toegankelijk is en diverse groepen tot gebruik uitnodigt

De 'Open Stad' van Richard Sennett, de 'Vrije Ruimte' van de Gemeente Amsterdam; publieke ruimte die niet overontworpen is, waar ruimte wordt gelaten voor het onverwachte, en waar gebruikers vrij zijn om deze op een open en inclusieve manier vorm te geven. Het is een niet-bestemde en experimentele ruimte en daarin is nog van alles mogelijk. Vanuit de gemeente vergt dit vrijheid in regelgeving, meer vertrouwen in de burger, en een actieve faciliterende rol in het organiseren van een gereguleerde balans. Door het scheppen van de juiste voorwaarden zorgen we ervoor dat verschillende groepen Amsterdammers hier tijdelijk hun plek kunnen vinden, en specifieke groepen niet permanent worden in- of uitgesloten. Amsterdam ambieert een publieke ruimte waarin we elkaar ontmoeten als gelijken, over de grenzen van buurten, wijken en stadsdelen heen. Inspiratie vinden we bij de kinderen van het Mundus-college in Nieuw-West, die sportdagen willen organiseren met scholen uit andere stadsdelen: om elkaar te leren kennen en vooroordelen weg te nemen.

In het ontwerp van de publieke ruimte betekent dat aandacht voor gebruik door diverse groepen. Dat uit zich bijvoorbeeld in verwarmde plekken waar mensen samen buiten kunnen zitten, of straatmeubilair dat uitnodigt tot ontspannen, werken en ontmoeten, voor kinderen, studenten en ouderen. Denk aan een speeltuin in Oud-West waar door kinderen gespeeld wordt, met daarnaast een paar tafels waar oudere Amsterdammers een fanatiek potje schaken. Of een jeu des boules-baan aan de Amstel, waar collega's en buurtbewoners samenkomen voor een van huis meegebracht drankje in de avondzon. Door de aanleg van publieke, gratis, zitplaatsen, zodat we kunnen genieten van een terrastafel zonder een consumptie te hoeven kopen. Of door kunstwerken en monumenten toe te voegen en door gedeelde stadstuinen makkelijker te honoreren. Ook kun je denken aan het tijdelijk opschorten van regulering zodat kunstenaars de publieke ruimte tijdelijk kunnen gebruiken als hun podium, voor tentoonstellingen en voorstellingen.

2. Het (tijdelijk) uitbreiden van de publieke ruimte

In delen van de stad is het aantal gebruikers van de openbare ruimte veel sterker toegenomen dan de beschikbare hoeveelheid ruimte. Op plekken waar publieke ruimte minder schaars is, kan de kwaliteit soms beter. Met het uitbreiden van de publieke ruimte wordt ingezet op kwantiteit en kwaliteit. Dat kan voor de lange termijn zijn, zoals het autoluw maken van straten, waardoor de mogelijkheid ontstaat om de openbare ruimte veel meer voor verblijven in te richten.

Zo zijn er 1271 plekken in 2020 vrijgemaakt voor een alternatieve invulling als banken, groen of ruimere stoepen. Het steeds intensievere gebruik van het water door inwoners duidt op een herwaardering van deze vorm van openbare ruimte: zie de schaatspret van afgelopen winter, of de drukte in de Bogortuin of Park Somerlust op zonnige dagen wanneer er gezwommen kan worden. Ook private plekken kunnen publiek toegankelijk worden, zo laten **de nu openbare binnentuinen van Artis en de Hermitage zien.**

Maar ook op de korte termijn zien we mogelijkheden, met name op tijdelijke basis. Veel ruimte blijft nu onbenut omdat het bijvoorbeeld bouwgrond is of er leegstand is. Braakliggende terreinen kunnen ook tijdelijke speeltuinen, sportplekken of tentoonstellingsruimten zijn. Met toestaan van de uitbreiding van terrassen, zoals vorige zomer is gedaan, ontstonden mogelijkheden voor 1200 ondernemers door de stad heen. Leegstaande gebouwen (zowel privaat als publiek) kunnen tijdelijke plekken zijn om te studeren, te werken, kunst te tonen of samen te komen. Gebouwen en plaatsen kunnen een multifunctionele betekenis hebben: in kerken kan gestudeerd worden, in de RAI wordt gestemd, getest en gevaccineerd, bruggen lenen zich voor zitplaatsen enz. Dit meerduidige gebruik van ruimte verdient om te blijven en uitgebreid te worden.

3. Meer ruimte geven aan en ondersteunen van initiatieven van inwoners

De gemeente wil zich inzetten om initiatieven van inwoners in de publieke ruimte te ondersteunen. Mensen die ruilboekenkasten plaatsen, geveltuintjes maken, sportlessen in het park organiseren, jongeren die zich inzetten om een jongeren centrum in de buurt te realiseren - initiatief komt in vele vormen en maten. Daarbij houdt de gemeente de regie op de publieke ruimte, zorgt dat deze niet aan meer regulering dan nodig onderhevig is en dat de behoeftes, wensen en ideeën van inwoners gehoord worden. **De Gemeente Amsterdam wil een overheid voor iedereen zijn en blijft zichzelf uitdagen om verschillende stemmen en vormen van initiatief te horen. Het uitgangspunt is dat het initiatief van de inwoners komt, en de overheid ruimte biedt, faciliteert en waar mogelijk, ondersteunt.**

Gebiedsmakelaars vervullen hierin een centrale rol. Veel initiatieven worden gekenmerkt door tijdelijkheid: voor een uur, een dag of een zomer kunnen inwoners de publieke ruimte gebruiken voor hun welbevinden, maar het is publieke ruimte die, op termijn, ook weer voor andere inwoners beschikbaar moet zijn.

Er zijn veel mooie voorbeelden van initiatieven. In de Venserpolder heeft een groep vrouwen van een kale binnentuin een verzameling gedeelde volkstuintjes gemaakt. De vrouwen die elkaar daar ontmoeten wisselen ervaringen uit, coachen en versterken elkaar. Voor tijdens de sluiting van culturele instellingen heeft de Hortus een wandelroute rondom de hortus gecreëerd. **De nieuwe Vitrine van Zuidoost door IC imagine toont objecten en archieven die in de afgelopen vijf jaar zijn verzameld, over geloven, liefhebben en je thuis voelen.** Er zijn nog veel meer mooie initiatieven in de stad te noemen, en wij hopen dat dit aantal zal blijven groeien.

4. De ontwikkeling van een werkelijk publiek, digitaal domein

Al voor corona speelde een groot deel van het leven van veel Amsterdammers zich online af. Die ontwikkeling is door de bewegingsbeperkingen vanzelfsprekend geïntensiveerd. Als het digitale domein bij zoveel Amsterdammers een grote

rol speelt, hebben we als stad ook een verantwoordelijkheid om daar een publiek domein in te richten: een platform dat vrij is van commercie en druk, waar inwoners zich met elkaar kunnen verbinden en wat een podium biedt voor stadsgesprekken. Het betekent ook dat het fysieke en digitale publieke domein in elkaar moeten overvloeien door bijvoorbeeld vrij toegankelijke wifi in de stadsparken en op de pleinen aan te leggen. **Ook wil de gemeente** actief initiatieven verzamelen, aan elkaar verbinden en publiceren. Door een website als WijAmsterdam nog toegankelijker te maken, zo veel mogelijk bestaande initiatieven hierop te ontsluiten en één loket voor alle steun bij initiatieven van inwoners te creëren helpt de gemeente zo nieuwe en bestaande initiatiefnemers verder hun weg te vinden.

5. Tot slot

De stad hoeft geen nieuwe projecten en programma's te hebben. Er zijn er vele en ze functioneren veelal goed. Maar ze vloeien soms in elkaar over, overlappen elkaar of schuiven langs elkaar heen. Ze missen echter dikwijls een zwaartepunt en gezamenlijke richting. Met *De Tussentijd* doen wij een eerste poging tot hergroepering, door een gedeelde opvatting van welbevinden toe te voegen en 'de 'publieke ruimte' als scharnier tussen alle initiatieven toe te voegen. Anders gezegd, wij willen de ambitie van een 'breed welvaartsbegrip' verrijken met de dimensie van gedeeld welbevinden en deze zichtbaar maken in de publieke ruimte. De Amsterdamse samenleving van de toekomst moet zich onderscheiden in haar menselijkheid, collectiviteit, en gelijkwaardigheid. Vanzelfsprekend wordt de basis hiervan gevormd door de maatschappelijke vooruitgang van de stad en het vergroten van de bestaanszekerheid van haar inwoners. Maar deze moet je ook op straat in het oog springen. Als een toegankelijke, speelse en open stad, waar mensen zich wél bevinden, waar zij graag willen zijn en waar zij zich goed kunnen voelen en op kunnen bloeien, alleen of in contact met de ander.